

Tredje roten, tomt 64

Kvarteret Bokhållaren

Åttonde roten 1637–57

Kyrkogatans norra sida mellan

Tredje roten 1657–70

Östra Hamnen och Korsgatan

Anders Svensson Spelman R8 3.64½

1637–39, 1643: 2, 1640–42 1 mtl (se 7.19)

Hans Persson Kolare (Kolare, Kållare)

Hans Pedersson brukade enligt yrkesregistret 1639 trähandel.

1637–40, 1650–55: 2 mtl, 1641–49: 3 mtl, Hans Persson Kållare 1656: 4.4, 1657v: 2.2 (III), 1657h: 2.2 1658: 5, 1659–62: 2

Hans Persson Kolare ägnade sig enligt yrkesregistret 1639 åt trähandel. Gården såldes till Torkil Carlsson skräddare och Hans kolare flyttade till Spannmålsroten, där han och senare hans änka drev ett bryggeri, som (enligt Dympling s 31) låg i kvarteret närmast Lilla Bommen. Som ”en gammal till graven lutande man”, intygade han den 8.12.1670, att han icke allenast hört en åldrig man, granne till torpstället Råhult (Ballbo socken, Bollebygds härad tillhörigt assessor Johan Gustafsson Örnevinge) berätta vid pass 30 år tidigare, att dennes föräldrar vittnat om, att Råhult vid deras tid var i hävd och bruk utan han såg själv spår efter åderfårar och tecken av tomtningar efter husen på samma torp Råhult för vid pass 20 år sedan.

Elsa Erikdotter från Finland

1649: 1 mtl

Herman Hattemakare (Herman Spönsätter) 1667–70 III

Torkel Carlsson skräddare

1661:½ 1662–63 ½ 1666–75, änkan 1681

Torkel Carlsson skräddare var 1661 bosatt i kvarteret vid Drottninggatan (ung. 4.23). Han stämde i maj 1667 av skräddarna *Joen Andersson* och *Jöran Sprangenberg* för att han förlett dem att ingå caution för *Lars Persson Otrill* och icke stått vid sitt löfte att hålla dem skadeslösa för de utgifter som därigenom kunde åsamkas dem. Bland andra vittnade *Sven Ambjörnsson*, att han samma år den 11 april hörde Joen Andersson beklaga sig på ämbetshuset över hur illa Torkel Carlsson hade gjort emot honom, då Torkel svarat att han skulle stå för eftertal.

I december 1665 vände sig *skulten Anders Bengtsson Kaxe* ex officio tillsammans med Torkel Carlsson skräddare emot *Johan Mackliers tjänare Olof Andersson* för att han några veckor där förut hade jagat in Torkels drängar från gatan med en bar värja och sedan slagit dem med den. Olof Andersson skyllde ifrån sig på *fänrik Magnus Gordon*, som varit med och slagit sönder Torkels fönster med sitt svärd.

På rättens fråga hur många, som hade varit i flock och farnöte svarade Olof Andersson att sällskapet också bestod av Magnus broder *Willem Gordon* och av *Tore Börgesson*, som dock sakna-

de värja. Dessa båda kom aldrig kom in i Torkels gård utan stannade i hans port. Det hela började enligt Olof Andersson med att fänriken Magnus Gordon först kom hem drucken från Corps de Gardet och tvang Willhem Gordon och Olof med sig ut. Tore Börgesson hade varit ute i ett ärende och skulle gå hem mellan klockan 10 och 11 om natten, då han mötte de andra, som hade nödgat honom med sig till *Hans Tomessons källare* och att sedan följa dem när de drog skrikande vidare ut på gatorna åt Kungsgatan till. I Torkel Carlssons hus såg de ett par drängar stå med ett ljus. När en av dessa ropade något efter dem vände sig fänrik Magnus om och frågade dem, vad de ropade på. På vägen passerade de Olof Anderssons vän, den unge personen (och blivande häradshövdingen) *Anders Bergesson*, som stod med sin fiol uti sina föräldrars port (3.65) näst intill Torkels, dit han gått för att spela. Han ropade något, som Tore inte kunde fatta, till sin vän Olof, men som tydligen Magnus Gordon missuppfattade och förtörnades över, så att han drog sin värja och följde efter Olof Andersson och hans undanlöpande drängar. Olof hade först trängt sig med våld genom Torkels port och öppnade därmed ingången för Magnus Gordon, som följde efter och stötte igenom Torkels fönster med sitt svärd. I Torkels förstuga hade Olof slagit *drängen Torsten Gudmundsson* tu slag med flata värjan. När Olof åter kom ut på gatan berättade han för Tore, att fänriken hade stuckit igenom Torkels stugufönster. Då förklarade Tore, att han inte längre ville ha sällskap med dem.

Olof Andersson försvarade sig med att han i egenskap av fänrik Gordons broders, Johan Mackliers tjänare, inte kunde göra annat än att tillsammans med fänriken blotta sin värja, och hemsöka Torkels gård.

Rättens resolution lød: ”Eftersom Olof Andersson av blott övermod uti Torkel Carlssons gård våldsameligen om nattetid inlupit haver och hans dräng med en blott(ad) värja uti förstuvun slagit, alltså skall han i kraft av Kungl. Maj:t Gustaf Adolphi, uti höglovligaste åminnelse A:o 1624 här i Göteborg utgångna Placat över våldsvärk och slagsmål, sin högra hand mista eller ock henne med 100 d smt lösa.” Fänrik Magnus Gordons sak hänvisades till krigsrätten i Göteborg.

Det bestämdes den 22.11.1672, att Torkel Carlsson skraddare tillsammans med *Matthis Assmundsson* skulle gå med pungen i svenska kyrkan från jul till midsommar. I april 1676 omnämnas skraddaren Torkel Carlssons räkning för stadstjänarnas klädningar.

Torkel Carlsson skraddares änka *Anna Persdotter* gifte om sig med

skraddaren Jonas Bengtsson Björkman.

Det berättades vid rätten den 29.9. och 2.10.1688, att ”kroghadern” och skraddaren Jonas Björkman, gesällen Ambjörn N. och en annan gesäll inte kunde neka till att ha förövat sabbatsbrott, slagsmål och annan yppighet i otid om Mickelmässedagen mellan lördagen och söndagsnatten. Två av dem befanns vara både rivna och ha brun- och blåmärken, varför faktum i sig själv var solklart. De hade tumulterat och slagits, så att vakten hade måst ta dem till arresten. Björkman fick böta 10 d smt för ölförsäljning i olaga tid och gesällen Ambjörn lika mycket eller plikta med fängelse på vatten och bröd. De sattes i stocken två söndagar i rad framför kyrkdörren i församlingens åsyn.

I samband med att Jonas Björkman och *Ditlof Qwiberg* ville ingå caution för (Torkel Carlssons son i tidigt äktenskap?) *materialskrivaren Carl Torkelsson* skrev magistraten den 16.7.1691

(Ba:8), att dessa ägde hus och gårdar ”dock gamla” och ”utan stort värde” och att de efter stånd och ämbete och var ”någonledz behålldne”. Jonas Björkman var graverad med 50 rdr barnpenningar.

Staffan Olsson sinkelmakare (Gift med Margareta Torkelsdotter,

omgift efter 27.2.1701 med *fällberedare Anders Persson*) och *Torkel Torkelsson* berättade 1695, att deras mor och svärmor före äktenskapet med Jonas Björkman ägde en stor silverkanna om 50 lod, 4 st silverstop, smärre och större, åtskilliga silverskedar med guldringar och annat förutom ett välbehållet bo med många hushållspersedlar och ingen skuld. Men Jonas Björkman ville inte sköta ämbetet eller underhålla huset i någon måtto, Nu stod huset i skuld. Grannarna *Sven Muus* och *Jacob skeppsbyggare*, ansåg, att Jonas Björkman skött sig så, att inte hans bror *skräddaren Måns Bengtsson Björkman i Stockholm* borde ärva något efter hans död, utan allt borde tillkomma änkan. Detta intygades också av *Israel Otrill* (EIIa:11). Kreditorerna var *handelsman Limmerhult, Erik Grijs, Abraham Braun, Olof Limmerhult i Mölndal för målarelön*, Seved i Landvetter, *hustru Gunla Muus*, postpengar för två brev till Jonas Björkmans bror i Stockholm.

Anna Persdotter efterlevde också Jonas Björkman men avled före bouppteckningen efter honom (bou 1696, 520, 524a). Den 20.6.1696 skrev magistraten till Måns Björkman i Stockholm, som begärt arv, att hans avlidne bror Jonas Björkmans styvbarn begärde ändskap i arvet efter deras sal föräldrar. Styvbarnen var två. Jonas Björkman hade bringat sin sal förmans Torkel skräddares hus i mycket slätta villkor. Vid ingången av äktenskapet var boet välbehållet. Sedan förskingrades de bästa sakerna ”och deremot i ingen måtto något till boets nytta inbringades”. När gäld och skuld och styvbarnens andel av kvarlåtenskapen avdrogs skulle litet eller intet bli till övers. Det vore föga nytta om Måns Bengtsson kostade på sig en resa hit utan magistraten ansåg att styvbarnen borde få det lilla som blev över. Detta hade magistraten också förklarat för Måns Bengtssons styvson, som anlänt till Göteborg med ett skepp. Måns Björkman och hans *hustru Susanna Nilsdotter* nöjde sig den 21.10.1696 med 200 d kopparmynt för sin pretention hos brodern.

Den 18.7.1695 berättas att arvingarna i sterbhuset efter Torkel Carlsson skräddare hade slutit kontrakt med

knivsmeden Gabriel Hildebrand

att för 420 d smt köpa deras gård på Kyrkogatan (uppbud 18.7.1695). Huset låg mellan brännvinsbrännare avlidne Petter Lübkes gård å östra och avlidne båtkarlen Anders Torstenssons gård å västra sidan. Gabriel Hildebrand betalade den 20.4.1693 till Gustavi kyrka för hemmavignel men var då nyligen inflyttad: 1696 visade han sitt mästarebrev från Stockholm och sina mästerstycken:

- 1) tvenne par knivar och gafflar med elfenbensskaft och silver, inlagda på different manier.
- 2) Fyra stycken fällknivar med sköldpaddeskaft (”skilldpadde-”) och silverinlagde av större och smärre sort.
- 3) En fällkniv av ordinair storlek med elfenbensskaft och silverpucklar samt naglar. ”Och som rätten inte annat kunde finna än att Mäster Gabriel Hildebrands som mästerstycke uppvisade knivar alla voro väl gjorda och kunde passera som mästerstycke så beviljades honom detta honom till bevis under stadens insegel och signete.” (Gbg mag reg. 6.8.1696, s. 237. Ba:11).

Sadelmakare Berendt Müller

lät första resan den 8.2.1709 lagbjuda *Anna Maria Graafs* tomt och hus på Kyrkogatan belägen mellan Petter Lübkes änkas hus å västra och Per båtekarls å östra sidan, vilken han köpt för 700 d smt och en diskretion av en bunttröja. Tomten höll i längden 80 fötter och i bredden 23 1/2 fötter enligt mätningssedelns innehåll.

Berendt Müller hade länge bott i staden. Han hade den 9.9.1684 äktat ”jungfrau Britta Gertzen”, som vi kan identifiera som dotter till *Elsebe Stidden*, som 20.8.1650 gifte sig med ”Lucas Geris”. Faderns namnform förekommer endast denna gång och när Brittans föräldrar lät begrava ett barn 1651. Som fadder 31.7.1660 hos *snickaren Otto Benedix* kallas han ”Lucas Gerdtzen Leddertauger”, i Göteborgs mantalslängder under skilda adresser från 1644 rätt och slätt Lucas Lädertågare. Elsebe Stidden var dotter till Göteborgs kände *stadsbyggmästare Lijloff Stidden* (se 6.14) och genom henne kom Berendt Müller in i en släktkrets med stor sammanhållning vars centrum var *hattmakaren Henrik Salfelts* änka den gamla *skolmästarinnan Hilken (Hilleka) Stidden*, född 1621. Hennes arvingar *Ingeborg Salfelt*, *Lisebeth (Elisabeth) Allers* och Berendt Müller daterade den 19.1.1691 (EIIa:7) en inlaga till rätten angående betalning för sal Hilltie Salfelts undervisning av *rådman Johan Risings* efterlämnade, då avlidna dotter *Lisken* och för hennes kost och skötsel under tre och ett halvt år.

Den 18.10.1701 var Brita Gerdtzen död (Gbg bou 1701:91). Berendt Müller skrev i sin avvittningsskrift, att han i sitt ringa hantverk och näring ingenting kunde uträtta utan en trogen maka och medhjälp i huset, varför han skulle gifta om sig med pigan *Ingeborg Olsdotter*. Genom sjukdom, dödsfall och vådeld hade han försatts uti medellöshet och förlägna villkor. Han hade därför ingenting att utlägga till de tre barnen *Ellika*, *Berendt* och *Maria Magdalena*. Hans sal. hustrus anförvanter *Elisabeth Allers*, *mäster Lorens Bene gördelmakares hustru* och *Brita Allers*, sal. *mäster Christoffer Gepperts änka* undertecknade också.

Berendt Müller erhöll 1712 tillstånd att få kvarstå i Stockholms sadelmakaregille, trots att det hade bildats ett självständigt gille i staden. Han kunde nämligen inte dra jämt med Göteborgs ledande *sadelmakaremästare Matthias Beckberg*, *Johan Ström* och *Hans Jacob Halbmeijer*.

Berendt Müller avled under perioden 1715–17.

1717 tillskrives gården Berendt sadelmakares hustru. Där bodde 1720 också *hovslagaren Hindrick Bolms*.

Samma år den 20 maj klagade *handelsmännen Berendt Örtegren* och *Carl Söderberg*, *remsnidaren Matthias Beckberg* samt *båtekarlen Sven Larsson* över att smeden *Hindrick Bolms* skulle vara sinnad att bygga en smedja på sadelmakaren *Mäster Möllers* tomt. Eftersom den vare mycket trång och omvärd på alla sidor av hus, så anhöll de att detta skulle förbjudas honom. *Kapten Carlberg* intygade, att det inte utan största fara för eldsvåda kunde stå en smedja på den platsen. Magistraten beslöt att kapten Carlberg skulle adjungera sig med tvenne gode män från ett annat kvarter och bese platsen. Sedan kapten Carlberg, *Erik Olsson Rubbo*, *fiskalen Herenborg* och *Jonas Palm* besiktigat tomten sade de den 1 juni, att om mäster Bolms enligt sitt projekt sätter smedjan alldeles bak i tomten, skulle faran för eldsvåda vara stor men så vida smedjan sattes på en plats, där brygghusspisen hittills stått och om skorstenen byggdes tillräckligt hög skulle smedjan kunna tolereras. Detta blev också magistratens beslut men den beslöt efter grannarnas förnyade protester om ytterligare besiktning. Grannarna hävdade att *Hindrick Bolms* i sin egenskap av grovsmed använde starkare eld än klensmederna. Nämnas bör, att *Henrik Bolms* den 15.6.1719 lät uppbjuda avlidne *Mäster Fredrik Gödekes* smedjegård på Vallgatan. 1721 köpte han gården 1.16 av *handelsman Sven Pihls* änka *Margareta Rasch*.

Hattmakaren Ulrik Falkensten,

som fått burskap den 8.6.1725, pantsatte den 9.4.1728 sitt nybyggda hus på Kyrkogatan för lån av 200 d smt i plåtar av *handelsmannen Olof Persson Ekmarck*. Cautionist var hans svärfader *handskmakareålderman Sven Larsson Ahlman*. Ulrik Falkensten blev omsider hattmakarålder-

man och avled i april 1766 (bou 2.3.1768). Falkensten stod i tomtöreslängderna 1730–65 (1730 med *gesällerna Ulrich Kafwerström* och *Gottlieb*. Perioden 1731–35 med *gesällerna Johan Norman, Lorentz Hollender, Petter Berg, Petter Bolin, Lars Liedbom, Carl Skarbom*. 1741: *gesällerna Lorentz Wahlberg, läregossen Otto Askenstedt, Pigan Britta Dätterberg*. 1753: *gesällerna Lorentz Warlund, läregossen Sven Yllström, pigan Gertrud Rasmusdotter*). 1759 kallas Ulrik Falkensten gammal och fattig. Han hade då *gesällerna Petter Nyberg* och *Gustaf Renström*.

Direktören Peter Lundberg, Stockholm, förfrågade sig 1769 hos magistraten om hattmakareälderman Ulrich Falkenstens släktförhållanden. Ulrik Falkenstens *änka Sophia Maria Falkensten*, född *Winberg* av båtekarlssläkt, gav då denna redogörelse:

”Att berörde min sal man varit född år 1688 på rusthållet Stora Balltorp, en mil ungefär från Falköping i Skaraborgs län av fadern och rusthållaren Måns — och modern Anna Persdotter. Modern gifte sedan om sig med rusthållaren Pehr Larsson på samma gård. Att Falkensten sedermera, utom någre i yngre åren avlidne syskon, haft tvenne bröder och tvenne systrar, som blivit på landet gifte och lämnat barn efter sig, som alla äro bondefolk, af vilka tvenne dess brorsöner vid namn Håkan och Nils Larssöner ännu leva och bo på förenämnda rusthåll Stora Balltorp: Att han sedermera kommit till Halmstad att lära hattmakareprofessionen och efter utståndne läroår såsom gesäll besökt utrikes orter. Att han efter hemkomsten till fäderneslandet såsom mästare gift sig år 1722 här i staden med handskmakaren Sven Ahlmans dotter Sara Ahlman med vilken han utom tvenne i spädnare åren avlidne barn, hade sonen för detta avlidne magister Gabriel Falkensten.” (EIIb:119, 19.1.1769)

Här bör tilläggas, att Ulrik Falkensten vid bouppteckningen efter sin första hustru Sara Ahlman, död 1741, ägde hus och gård på hel tomt å Kyrkogatan mellan handlaren Carl Söderberg i väster och båtkarlsänkan Anna Winberg i öster med liten inmurad kopparkittel och järngryta i verkstaden.

Vi låter Sophia Falkensten fortsätta: ”Att han (d.v.s. Ulrik Falkensten) sedermera träd uti andra giftet med mig, och omsider med döden avlidit nästlidne år 1766 utan bröstärvingar.”

Inbördes testamente hade uppgjorts mellan makarna 1763. Detta hade kungjorts i Stockholmstidningarna i händelse flera ”owitterliga” (okända) arvingar skulle givas.

Någon bror med namn Christian, som skulle ha tjänstgjort som kassör vid Kungl. artilleriregementet hade han aldrig ägt. Alla släktingar hade varit bondefolk utom en systerson *Peter Friberg*, som sades ha varit stadsbetjänt i Stockholm.

Anders Barthengren redogjorde 1766 för vad avlidne hattmakaremäster Ulrik Falkenstens sterbhus var honom skyldig och begärde inteckning i dennes änkas Madame Sofia Maria Falkenstens hus vid Kyrkogatan. Sådan söktes också den 13.9.1766 av *handelsmannen Carl Habicht* för en skuld på 1 284 d smt (EIIb: 117).

Sofia Maria Falkensten skrev den 3.6.1768 om en slutlikvid mellan henne och sin avlidne man Ulrik Falkenstens förra hustrus systerdotter och pupill *Anna Catharina Lohman*, som var Falkenstens svåger *skomakaren Casper Smitts* styvdotter. Anna Catharinas sambroder *Herr Niclas Lohman* begärde, att systemens arvsmedel skulle utbetalas till honom i egenskap av sin systems laga målsman. I samband med anslag att Ulrik Falkenstens änkas hus och gård skulle säljas på auktion den 6.4.1769 meddelade Nicolaus Lohman att hans syster ännu hade 237 d smt inestående i sterbhuset med obetalt ränta från 1764 års början.

På auktionen köptes gården för 3 150 d smt av

boktryckare Erik Stakberg,

som var son till *skorstensfejaren Georg Adam Bebers (Böbers)* änka *Helena* (EIIb:46, 12.3.1748). Erik Stakberg avled barnlös den 31.3.1773. Det sades vid bouppteckningen, att gården låg på Kyrkogatan mellan tenngjutare Borgström i öster och herr Lorens Pettersson i väster. Boktryckeriet hade kostat 6 000 d smt i inköp från *Johan Georg Lange* och ägdes till en tredjedel av *pastor Johan Brag*. Erik Stakberg var gift med *Elisabeth Hellman*, som efterlevde. Gården och boktryckeriet ägdes 1775 av

Boktryckare Lars Wahlström

som 27.11.1782 pantsatte sin på Kyrkogatan belägna hus och gård till Fässbergs kyrkokassa för skuld på 500 rdr specie.

1802 ersättes Lars Wahlström tillfälligt i tomtöreslängden av *körnsnären Samuel G. Wallik* men 1807 omtalas boktryckare L. Wahlströms ödetomt.

Senare uppbud av 3.64–65

grosshandlare R Koch

27.8.1860